Palestinske holdninger til vold og kompromiss

Hva driver palestinsk støtte til vold, ikkevold og kompromiss? Analyse av data fra Vestbredden og Gaza antyder at holdningene påvirkes av frustrasjonen som følger av økonomisk og politisk deprivasjon, men også av mer rasjonelle avveininger av voldens kostnader og effektivitet.

Av Solveig Hillesund, forsker ved Fafo Institutt for anvendte internasjonale studier.

VED INNGANGEN TIL 2014 sitter israelske og palestinske ledere nok en gang ved forhandlingsbordet. Blant dem som har fulgt konflikten over tid er det likevel få som uttrykker tro på at forhandlingene vil lykkes. Det samme gjelder palestinere flest. I november 2013 mente kun 69 prosent av befolkningen på Vestbredden og Gazastripen at forhandlingene ville resultere i en avtale, og kun 24 prosent at å gjenoppta forhandlingene var riktig.¹ President Mahmoud Abbas forhandler dermed uten klart mandat fra befolkningen. Samtidig nevnes faren for en tredje intifada stadig oftere. Uten mulighet til å få utløp for sinne og frustrasjon gjennom konvensjonelle politiske kanaler, frykter man at trykket bygger seg opp til en voldsom eksplosjon.²

Palestinske holdninger til væpnet motstand og kompromiss kan påvirke om veien videre går mot reelle forhandlinger eller væpnet opprør. En fremtidig fredsavtale vil være lite levedyktig uten støtte i befolkningen for kom-

promissene den innebærer. I tillegg vil palestinske myndigheter måtte overholde sikkerhetsforpliktelser overfor Israel. Dette forutsetter vilje fra Hamas og andre væpnede grupper til å avstå fra vold, og flere studier tyder på at variasjoner i befolkningens støtte til vold over tid påvirker omfanget av Hamas' voldsbruk.³ Å forstå hva som former støtten til vold og kompromiss er dermed viktig for å vurdere levedyktigheten til en avtale.

En rekke studier tar for seg hvordan israelske jøders holdning til kompromiss formes og endres,⁴ men hva som påvirker palestinske holdninger til motstand og kompromiss er mindre studert. Som et steg i retning bedre forståelse utforsker denne artikkelen hvorvidt palestinsk motstand mot kompromiss og støtte til væpnet motstand er drevet utelukkende av frustrasjon og sinne, eller om holdningene også påvirkes av rasjonelle kostnadsavveininger. Relevante deprivasjons- og «rasjonell aktør»-forklaringer testes med regresjonsana-

Palestinske barn og ungdommer under den første intifadaen i 1987.

lyse av en spørreundersøkelse fra Vestbredden og Gazastripen i 2011.⁵

Artikkelen er organisert som følger: Først skisseres en kort historisk bakgrunn med vekt på kompromissvilje og bruk av voldelige og ikkevoldelige strategier i palestinsk motstand mot okkupasjonen siden åttitallet. Deretter presenteres spørreundersøkelsen som ligger til grunn for analysen og holdningene til vold og kompromiss som den avdekker. I fjerde og femte del skisseres deprivasjonsfaktorer og rasjonelle avveininger som forventes å påvirke palestinsk støtte til vold og kompromiss. I sjette del testes de teoretiske forventningene med regresjonsanalyse.

Resultatene antyder at palestinsk støtte til vold og kompromiss påvirkes av frustrasjonen som springer ut av deprivasjon, i form av en utilfredsstillende menneskerettighetssituasjon og økonomisk ulikhet mellom israelske og palestinske naboregioner, men også av mer rasjonelle avveininger knyttet til voldens ef-

ektivitet som motstandsmiddel og kostnadene israelske gjengjeldelsesaksjoner medfører for lokalbefolkningen. Med utgangspunkt i funnene diskuteres tiltak som kan fremme levedyktigheten til fremtidige kompromisser og redusere faren for væpnet intifada, enten i forkant av eller forbindelse med en fredsavtale.

Holdninger i nyere palestinsk historie

Palestinsk folkelig motstand mot den israelske okkupasjonen har siden åttiårene antatt en rekke former, med utstrakt bruk av både ikkevold og vold som virkemidler. Den første intifadaen mobiliserte alle segmenter av befolkningen i en massiv og vedvarende kampanje av sivil ulydighet, inkludert størstilt streik og demonstrasjoner. Demonstrantene tok i bruk steinkasting og molotovcocktails, men unngikk i stor grad skytevåpen.⁶

Opprøret ble etterfulgt av Oslo-prosessen, en periode med fredsforhandlinger og relativ optimisme. Støtten til voldsbruk sank i befolk-

ningen, og viljen til kompromiss økte.⁷ Men snart steg den palestinske frustrasjonen igjen, i takt med blant annet forverret økonomi og at bosettinger ble bygget i stigende tempo under den israelske høyreregjeringen.⁸ Voldshandlinger forekom, i hovedsak begått av radikale islamistgrupper som Hamas og Islamsk Jihad.

I juli 2000 mislyktes partene i fredsprosessen med å samles om en endelig avtale. En spørreundersøkelse utført like etter at forhandlingene brøt sammen, viste at et flertall av palestinere på Vestbredden og Gazastripen syntes forhandlingsposisjonen til myndighetene representerte for store kompromisser i stridsspørsmålene om Jerusalem, flyktningene og bosetninger.⁹

Samme høst brøt den andre intifadaen ut. Det begynte med steinkasting, men eskalerte til mer militariserte konfrontasjoner.¹⁰ Selvmordsbomber rettet mot israelske sivile ble tatt i bruk av både Hamas' Qassam-brigader og de Fatah-tilknyttede al-Aqsa-martyr-brigadene.¹¹ Befolkningens støtte til vold steg, men det gjorde også kompromissviljen.¹² Shikaki forklarer de motstridende trendene med at økt støtte til vold ikke representerte en dyp ideologisk radikalisering, men heller var et uttrykk for kortvarig sinne og hevnlust som følge av lidelsene påført av okkupasjonen og israelske reaksjoner på intifadaen.¹³

Den andre intifadaen ble etterfulgt av en ensidig våpenhvile fra Hamas, ettersom organisasjonen stilte til valg for første gang. Befolkningens støtte til vold sank, men nedgangen ble kortvarig. Israels ensidige tilbaketrekningsspolitikk, separasjonsmuren og tilbaketrekningen fra Gaza forsterket befolkningens oppfatning av at voldsbruk lønte seg.¹⁴ Separasjonsmuren satte en effektiv stopper for selvmordsbombere fra Vestbredden, men omfanget av raketangrep inn i Israel fra Hamas og Islamsk Jihad i Gaza økte drama-

tisk.¹⁵ Resultatet ble et massivt israelsk angrep på Gaza i desember 2008, fulgt av en midlertidig nedgang i raketangrep. Etter 2010 steg antallet raketangrep nok en gang, etterfulgt av et nytt israelsk angrep på Gaza i 2012.

Parallelt med Gazas runddans av raketangrep og israelske reaksjoner, så Vestbredden et oppsving i ikkevoldelig motstand etter 2005, i form av boikotter og fredelige protestmarsjer.¹⁶

Datagrunnlag

Spørreundersøkelsen som ligger til grunn for analysen ble gjennomført av Fafos Institutt for anvendte internasjonale studier i februar 2011, med støtte fra det norske utenriksdepartementet. Den omfattet et representativt utvalg på Vestbredden (899 respondenter) og Gazastripen (906 respondenter).¹⁷ Tidspunktet for undersøkelsen ble utført på falt sammen med et vendepunkt i både voldsbruk og støtten til den. De nedadgående trendene i raketangrep og befolkningens støtte for dem etter Gaza-krigen i 2008 var på sitt laveste i 2010, og oppadgående fra 2011.¹⁸ Samvariasjonen mellom voldsbruk og støtten til den over tid antyder støtte til hypotesen om at Hamas og andre væpnede grupper forholder seg til holdninger i befolkningen når de velger strategi.¹⁹

Holdninger til motstand og kompromiss

Deltakerne i spørreundersøkelsen ble spurt om de mente raketangrepene mot Israel burde stoppe og om mer vekt burde legges på sivil, ikkevoldelig motstand.²⁰ Til bruk i analysen kombineres svarene på de to spørsmålene til en variabel med fire kategorier, for individer som støttet henholdsvis (i) ingen av motstandsformene (10 prosent), (ii) kun ikkevoldelig motstand (44 prosent), (iii) kun voldelig motstand (raketangrep) (27 prosent) og (iv) begge motstandsformene (20 prosent). Analysen vektlegger kategoriene for ikkevold og vold

Tabell 1: Samvariasjon mellom støtte til kompromiss og motstandsstrategier.

	Motstandsstrategi, prosent				
	Ingen	Kun ikke-vold	Kun vold	Begge	Total
Mot kompromiss	10	39	30	21	100
For kompromiss	8	64	12	16	100
Total	10	44	27	20	100

Tabell 2: Samvariasjon mellom mest effektive motstandsstrategi og støtte til motstandsstrategier.

	Motstandsstrategi, prosent				
	Ingen	Kun ikke-vold	Kun vold	Begge	Total
Ikkevold mest effektivt	5	67	7	21	100
Vold mest effektivt	15	16	51	19	100
Total	9	44	20	20	100

alene, ettersom de representerer ytterpunktene for støtten til motstand. Når enkeltrespondenter støtter vold og ikkevold samtidig, blir det vanskelig å skille mekanismene som former støtten for den ene strategien fra dem som former støtten for den andre. Analysemodellen skiller derfor respondenter som støtter begge strategier samtidig fra dem som støtter vold eller ikkevold alene, for å holde muligheten åpen for at andre mekanismer former slik blandet støtte.

Kompromissviljen blant palestinere var lav i 2011. På spørsmål om hvorvidt de ville (i) akseptere kompromiss om flyktningenes rett til å vende hjem hvis Israel aksepterte ansvaret for al Nakba (palestinernes masseflukt fra Israel i 1948), (ii) akseptere bytte av land langs 1967-grensen eller (iii) akseptere internasjonal suverenitet over Jerusalem,²¹ svarte de fleste nei på alle punkter. Til bruk i analysen kombineres svarene på spørsmålene til en variabel med to kategorier, én for dem som svarte nei på alle punkter (82 prosent) og én for dem som uttrykte vilje til å inngå kompromiss på minst ett

punkt (18 prosent). Tabell 1 illustrerer samvariasjonen mellom variablene. Det å være for kompromiss svarer til klart høyere støtte til ikkevold og lavere støtte til vold enn det å være mot kompromiss.

Deprivasjon og frustrasjon

En viktig paradigmediskusjon i litteraturen om kollektiv handling og konflikt handler om hvorvidt rasjonelle kostnadsavveininger eller aggresjon som følge av deprivasjon påvirker deltakelse i sosiale bevegelser og voldshandlinger mest. I de påfølgende avsnittene utledes teoretiske forventninger om hva som former palestinske holdninger til motstand og kompromiss fra hvert av paradigmene, før forklaringene testes med regresjonsanalyse. Beskrivende statistikk for variablene som presenteres er rapportert i vedlegg som ligger på Babels nettsider.

Teorien om relativ deprivasjon legger til grunn at politisk vold skyldes en aggresjon som følger av frustrasjonen enkeltmennesker opplever når deres økonomiske, politiske eller

sosiale situasjon ikke når opp til det nivået de føler seg berettiget til, ut fra sammenlikning med en idealsituasjon, en leders løfter, andre individer eller gruppers situasjon eller egen tidligere situasjon.²² Teorien er ment å forklare deltakelse i politisk vold, men frustrasjonen og aggresjonen den legger til grunn er også relevant for å forklare den støtten til vold som frivillig deltakelse i væpnet opprør forutsetter.

Fattigdom er en utbredt deprivasjonsforklaring på radikale holdninger og vold. For å undersøke om deprivasjon som følge av fattigdom påvirker palestinske holdninger til vold og kompromiss i negativ retning benyttes først et spørsmål om husholdningens økonomiske situasjon. For det andre testes regional velstand, målt som gjennomsnittlig forbruksnivå i de seksten palestinske guvernementene (distriktene).²³ For det tredje testes det for samspill mellom velstand og utdanning. Stigende utdanning antas å skape en følelse av at man er berettiget til høyere inntekt, som for mange palestinere ikke blir møtt, blant annet fordi israelske grensestengninger begrenser økonomien.

Ikke bare fattigdom som sådan, men også økonomiske forskjeller mellom etniske og religiøse identitetsgrupper kan fremme voldsbruk og påvirke støtten til den.²⁴ Overført til palestinske holdninger, er hypotesen at sammenlikninger mellom situasjonen til palestinere som gruppe og situasjonen til israelske jøder som gruppe vil skape frustrasjon og stigende oppslutning om vold. Påstanden kan fremstå som ukontroversiell, men har i liten grad vært undersøkt statistisk. For å teste den konstrueres regionale mål på økonomisk ulikhet. I mangel på spørsmål om den subjektive opplevelsen av ulikhet, sammenliknes den objektive situasjonen til hvert palestinske guvernement med situasjonen i nærmeste israelske underdistrikt. Antakelsen er at mange

palestinere har mest kontakt med israelske jøder like over grensen, og derfor sammenlikner seg mest med dem.²⁵ Ett mål konstrueres for økonomisk ulikhet på kort sikt, ulikhet i forbruk, og ett for ulikhet på lengre sikt, en indeks over forskjeller i andelen av lokalbefolkningen som eier minst ett kjøleskap, en mikrobølgeovn, en vaskemaskin, en støvsuger, en telefonlinje og/eller en bil.²⁶

Vestbredden så et oppsving i ikkevoldelig motstand i 2005, i form av boikotter og fredelige protestmarsjer.

Til å undersøke om politisk deprivasjon påvirker palestinske holdninger til vold og kompromiss, benyttes et spørsmål om respondentenes subjektive vurdering av frihets- og menneskerettighetssituasjonen i de okkuperte områdene. Okkupasjonen medfører at mange viktige avgjørelser om områdenes politiske og økonomisk fremtid fremdeles tas av israelske myndigheter som palestinere på Vestbredden og Gazastripen ikke har noen innflytelse over.²⁷ I tillegg er den generelle menneskerettighetssituasjonen under palestinske myndigheter langt fra god. Misnøye med menneskerettighetssituasjonen forventes å skape frustrasjon og aggresjon rettet mot Israel og israelere i den grad deler av skylden for situasjonen legges på okkupasjonsmakten heller enn på palestinske myndigheter alene.

Hvor tett på volden oppleves kan påvirke individets holdning til konflikten. Under den andre intifadaen hadde israelsk voldsbruk en midlertidig radikaliserende effekt på palestinske holdninger som var spesielt sterk for geografisk nærliggende hendelser.²⁸ For å undersøke om dette var tilfelle også i 2011, in-

kluderes variasjon i konfliktintensitet på tvers av guvernementer i analysen. Et guvernements nivå av konflikteksponering over tid måles som andel av befolkningen som oppgir at de selv eller familiemedlemmer noen gang har vært utsatt for israelsk vold, i form av dødsfall, skade, slag, arrestasjoner eller materiell ødeleggelse fra okkupasjonsstyrker eller bosettere.²⁹ For å fange opp om en eventuell effekt er midlertidig, kontrolleres det i tillegg for kortvarige trender, målt som endring i antall palestinere drept av israelere i hvert guvernement over de to siste månedene før spørreundersøkelsen ble utført. Hvis brå økninger i intensitet svarer til høy støtte til vold og brå nedganger svarer til lav støtte, tyder det på at endringer i konfliktintensitet påvirker holdninger umiddelbart.³⁰ Hvis høy konflikteksponering over lengre tid så ikke henger sammen med høy støtte for vold, fremstår effekten som midlertidig.

Rasjonelle aktører

Følelsesdrevne deprivasjonsforklaringer utfordres av teori som, inspirert av økonomiske modellens forutsetning om rasjonelle aktører, fremhever betydningen av rasjonelle avveininger. Teoriene springer ut av en antakelse om at enkeltpersoner, i valget mellom alternative strategier for å oppnå et mål, velger de virkemidlene som tilgjengelig informasjon tilsier at har høyest nytteverdi. Kort sagt prioriteres virkemidlene hvis sannsynlige kostnader i størst grad oppveies av sannsynlig gevinst, alt tatt i betraktning.³¹

Forutsetningen om rasjonelle aktører er mest relevant når man ønsker å forklare aktiv deltakelse i, heller enn støtte til, opprør. Valget om selv å delta i voldshandlinger nødvendigvis gjør i større grad enn støtteerklæringer å ta høyde for kostnadene tilknyttet voldsbruken. Men også sivile kan rammes av militære gjengjeldelsesaksjoner. Å uttrykke støtte til vold

kan dermed være kostbart, i den grad støtten påvirker omfanget av voldsbruk og påfølgende gjengjeldelse. I tråd med teorien om rasjonelle aktører vil derfor også ikke-deltakere veie faren for gjengjeldelsesaksjoner mot gevinsten de tror kan oppnås med vold når de vurderer å støtte voldsbruk. Flere studier har funnet at deltakelse i en kollektiv handling påvirkes av individets vurdering av hvor effektiv kollektiv handlingen er som middel for å nå målet handlingen sikter mot.³² Resultater fra sosialpsykologiske eksperimenter antyder at også støtten til vold øker med troen på at voldsbruk er en effektiv strategi for å oppnå ønsket sosial endring.³³

Til å teste hypotesen i palestinsk sammenheng benyttes et spørsmål om hvorvidt respondene i undersøkelsen anså væpnet motstand eller ikkevold som den mest effektive motstandsstrategien.

Under den andre intifadaen varierte troen på at voldsbruk lønner seg i motstandskampen i takt med støtten til voldsbruk,³⁴ noe som tyder på en sammenheng mellom de to på Vestbredden og Gazastripen. Intuitivt kan sammenhengen virke selvfølgelig, i den grad det å støtte vold og å forsvare dens effektivitet oppfattes som uttrykk for den samme underliggende holdningen. Som tabell 2 viser, støttet et klart flertall palestinerne som mente ikkevold var den mest effektive bruken av ikkevold alene, samtidig som et flertall av de som mente vold var mest effektivt støttet bruken av vold alene.

Likevel er ikke det å uttrykke tro på vold som et effektivt middel det samme som å mene at voldsbruk er legitimt og riktig i kampen for det samme målet. Som tabellen også viser, er det mulig både å støtte vold uten å mene at den er det mest effektive motstandsmiddelet og å mene at vold er mest effektivt uten derfor å støtte bruken av den.

I palestinsk sammenheng kan målet en person ønsker å oppnå med å støtte en gitt kompromiss- eller motstandsstrategi variere fra en én-, to- eller trestatsløsning til det å fjerne staten Israel fra kartet. Spørreundersøkelsen som er benyttet her lar oss ikke måle variasjonen i politiske preferanser eksplisitt. I stedet benyttes en operasjonalisering som tar preferansene og konklusjonen om voldens evne til å oppfylle dem som gitt, og tester neste ledd i beslutningskjeden: i hvilken grad oppfatningen om effektivitet faktisk tas til følge i beslutningen om støtte til alternative strategier. I motsetning til «rasjonell aktør»-teori i sin rene form, utelukker operasjonaliseringen ikke at enkeltpersoner kan sitte med imperfekt informasjon, at avveiningene innebærer et element av tolkning, eller at menneskelig handling kan være bestemt av en kombinasjon av rasjonelle avveininger og følelses- eller verdi-basert handling.

Hypotesen om at troen på voldens effektivitet påvirker valg av strategi lar spørsmålet om hvordan troen på de ulike strategienes effektivitet formes stå åpent.

Demografi

Med utgangspunkt i tidligere forskning på bakgrunnsfaktorer som påvirker palestinske holdninger, inkluderes variabler for kjønn, alder, utdanningsnivå, om personen var arbeidsledig, student eller annet, om personen hadde flyktningstatus og hvorvidt personen bodde på landet, i by eller i flyktningleir.³⁵

I tillegg faller politisk partitilhørighet til Hamas eller Islamsk Jihad ofte sammen med støtte til vold blant palestinere. Det er imidlertid uklart om det i hovedsak er det å støtte Hamas som fører til støtte til vold, eller om de som allerede tenderer mot å støtte vold nettopp av den grunn velger å støtte Hamas. Slik uavklart kausalitet bryter med forutsetningene for

regresjonsanalyse, så partipolitisk tilhørighet utelates fra modellen.

Resultater

De teoretiske forventningene som ble utledet i forrige avsnitt testes ved bruk av hierarkisk multinomisk logistisk regresjon.³⁶ Resultatene er presentert i tabell 3, som viser hvordan sannsynligheten for at en person støtter henholdsvis vold, ikkevold og kompromiss forventes å variere mellom personer med laveste verdi og personer med høyeste verdi på hver av de statistisk signifikante variablene i regresjonsanalysen, når de andre variablene holdes konstant på gjennomsnittet.³⁷ For variablene på guvernementnivå er guvernementet med lavest og høyest verdi oppgitt i tabellen, for gruppeulikhetsvariabelen også det israelske underdistriktet guvernementet sammenliknes med.³⁸ Forventede sannsynligheter for å støtte vold og ikkevold samtidig er rapportert i vedlegget.

Tabell 3 antyder støtte til en kombinasjon av «rasjonell aktør»- og deprivasjonsforklaringer. Klart sterkest effekt på støtte til vold har troen på væpnet motstand som en mer effektiv strategi enn ikkevold. I tillegg svarer økonomisk deprivasjon, i form av ulikhet mellom palestinske og israelske nabodistrikter, til økt sannsynlighet for å støtte voldsbruk over ikkevoldelig motstand og redusert sannsynlighet for å godta kompromisser i fredsforhandlinger. Konfliktintensitet påvirker holdninger til vold, men analysen antyder motstridende effekter på kort og lang sikt. Mens en økning i antall palestinere drept av israelere i et guvernement i nær fortid svarer til økt støtte til voldsbruk, svarer høyere eksponering for israelsk vold i et guvernement over tid til en reduksjon i denne støtten. I neste avsnitt diskuteres implikasjonene av disse funnene for tiltak som kan fremme levedyktigheten til en fredsavtale.

Å vurdere menneskerettighetssituasjonen i de okkuperte områdene som svært dårlig heller enn svært tilfredsstillende svarer som forventet til høyere sannsynlighet for å støtte vold. Dette kan tilskrives deprivasjon. Aggresjon følger frustrasjon over den utilfredsstillende menneskerettighetssituasjonen, og rettes mot Israel fordi man mener okkupasjonen bærer deler av skylden. Endringene i sannsynlighet er imidlertid små i forhold til usikkerheten knyttet til estimatene.

Analysen avdekker overraskende liten effekt av demografiske bakgrunnsfaktorer. Hverken utdanning, fattigdom eller samspillet mellom de to, kjønn, arbeidsledighet eller student-

*Politisk partitilhørighet til Hamas eller
Islamisk Jihad faller ofte sammen med
støtte til vold.*

status, påvirker folks holdninger til vold og kompromiss. Alder, flyktningstatus og bosted er de eneste statistisk signifikante bakgrunnsfaktorene, og de henger kun sammen med kompromissvilje. Forskjellene i sannsynlighet de svarer til er i tillegg små i forhold til usikkerheten knyttet til estimatene.

At høyere alder svarer til noe høyere sannsynlighet for å støtte kompromiss antyder støtte til den utbredte antakelsen om at unge mennesker er mer radikale enn eldre. At det å bo i flyktningleir svarer til redusert sannsynlighet for å støtte kompromiss sammenliknet med å bo i by, kan tilskrives deprivasjon og frustrasjonen den medfører. Mer overraskende er det at hverken alder eller bosted i leir ser ut til å påvirke støtten til vold, gitt den sentrale rollen palestinsk ungdom og flyktningleirer, innad i de okkuperte områdene og i nabo-

landene Jordan og Libanon, har spilt i den væpnede motstandskampen tidligere.³⁹

At flyktningstatus, det å være flyktning eller etterkommer på farssiden av en flyktning fra 1948-krigen, svarer til økt kompromissvilje når bosted i flyktningleir er kontrollert for, fremstår som kontrainuitivt fra et deprivasjonsperspektiv. Et slikt perspektiv tilsier tvert imot økt frustrasjon og sinne mot den israelske stat fra familier som følte seg tvunget til å forlate sine hjem i Israel. I tråd med deprivasjonstankgangen har tidligere kvantitativ forskning påvist en negativ sammenheng mellom palestinsk flyktningstatus og kompromissvilje.⁴⁰

Sett i sammenheng med kostnadsavveining, i vid forstand, er det likevel mulig at den forventede gevinsten flyktningene som gruppe kan oppnå med en avtale, i form av begrenset tilgang til hjemstedene familien ble fordrevet fra eller økonomisk kompensasjon i en eller annen form, veier tyngre enn eventuelle føllesmessige kostnader ved å godta kompromiss. De motstridende funnene skyldes sannsynligvis ulik modellspesifikasjon, så for å avgjøre hvilket av dem som veier tyngst trengs forskning som tester ulikt spesifiserte modeller for effekten av flyktningstatus på holdninger i samme datamateriale.

Frustrasjon og kostnadsavveininger

I dette avsnittet diskuteres implikasjonene av funnene for gruppeulikheter, effektivitet og konfliktintensitet. Tiltakene som skisseres vil, hvis de utformes riktig, kunne styrke holdningsgrunnlaget for fred, enten i forkant av eller i forbindelse med en avtale.

En ellers gjennomsnittlig palestiner fra guvernementet med størst økonomisk forskjell til nærmeste israelske underdistrikt forventes å ha 6 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å støtte vold alene, 20 prosentpoeng lavere

Tabell 3. Forventet sannsynlighet for støtte, prosent

Variabel	Verdi på variabelen			Kompromiss		
	MINIMUM	MAKSIMUM	SNITT	MINIMUM	MAKSIMUM	ENDRING
Cuvernementnivå						
	Ramallah	Rafah & Khan Yunis				
Gruppeulikhhet eiendeler	Ramla (0,32)	B'er Sheva (0,54)	0,44	34 (20 51)	14 (9 25)	-20
Endring i antall drepte	D. Al Balah (-6)	Tubas & Hebron (2)	-0,4	•	•	•
Eksposering for israelsk vold	Jeriko (23,3)	Qalqilia (60)	48,4	•	•	•
Individnivå: Holdninger						
Menneskerettighetsstatus	V. dårlig (1)	V. tilfredsstillende (4)	2,0	•	•	•
Mest effektive strategi	Ikke-vold (0)	Væpnet motstand (1)	0,45	22 (17 30)	12 (8 17)	-10
Individnivå: Demografi						
Aldersgruppe	18–24 (1)	65+ (6)	2,6	19 (13 27)	30 (21 40)	11
Flyktningstatus	Ikke flyktning (0)	Flyktning (1)	0,59	22 (17 29)	30 (22 38)	8
Bosted: flyktningleir	By (0)	Flyktningleir (1)	0,33	22 (17 30)	17 (12 25)	-5

Forventede sannsynligheter oppgitt i prosent, 95 prosent konfidensintervall oppgitt i parentes. Sannsynligheten for å støtte vold eller ikkevold gitt laveste og høyeste verdi på de signifikante variablene er regnet ut fra modellen rapportert i tabell A5 og sannsynligheten for å støtte kompromiss ut fra tabell A6. For hver enkelt variabel gjelder sannsynlighetene for tilfellet der alle andre variabler holdes konstant på gjennomsnittet. Effekter som ikke var signifikante i regresjonsmodellen er markert med «•». Sannsynligheter for ikke å støtte noen av strategiene og å støtte begge er utelatt fra tabellen. For variabler på guvernementnivå er guvernementet med lavest og høyest verdi oppgitt, for gruppeulikhetsvariabelen også det israelske underdistriktet hvert guvernement er sammenliknet med. «V.» = «Veldig».

Motstandsstrategi

Ikkevold			Vold		
MINIMUM	MAKSIMUM	ENDRING	MINIMUM	MAKSIMUM	ENDRING
82 (74 88)	62 (51 71)	-20	4 (2 7)	10 (6 16)	6
77 (63 86)	69 (60 76)	-8	4 (2 7)	9 (6 13)	5
62 (47 74)	76 (67 82)	14	15 (8 25)	5 (3 7)	-10
70 (62 77)	76 (67 82)	6	8 (6 12)	5 (3 8)	-3
72 (66 78)	17 (13 22)	-55	7 (5 10)	52 (44 59)	45
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.
.	.	.	.	.	.

Figur 1: Forventede sannsynligheter over nivåer av gruppeulikhhet, prosent

Gruppeulikhhet, eiendeler

----- Kompromiss ----- Ikkevold ——— Vold

Skyggelagt 95 prosent konfidensintervall. Forklaringsvariablenes gjennomsnitt markert med vertikal linje. Andre uavhengige variabler holdt konstante på gjennomsnittet.

Figur 2: Forventede sannsynligheter over mest effektive motstandsstrategi, prosent

Mest effektive motstandsstrategi

----- Kompromiss ----- Ikkevold ——— Vold

Skyggelagt 95 prosent konfidensintervall. Forklaringsvariablenes gjennomsnitt markert med vertikal linje. Andre uavhengige variabler holdt konstante på gjennomsnittet.

sannsynlighet for å støtte ikkevold alene og 8 prosentpoeng lavere sannsynlighet for å godta kompromiss enn en palestiner i guvernementet med lavest forskjell. Sammenhengen er illustrert i figur 1. En nærliggende slutning er at redusert økonomisk ulikhet mellom israelere og palestinere vil redusere støtten til vold, slik at å fremme økonomisk utvikling i områder der ulikheten mellom palestinske og israelske naboliktrakter er stor bør prioriteres.

Det er likevel langt fra åpenbart at å satse på økonomisk utvikling i områdene som er mest marginaliserte i forhold til sine israelske naboer vil ha den tilsiktede virkningen i praksis. Risikoen for å skape nye spenninger og misnøye gjennom målrettet satsning må vurderes for hvert enkelt tiltak. Hvis en satsing på marginaliserte områder må gjennomføres innen eksisterende budsjettammer, vil volden kunne øke i områder som taper ressurser gjennom omallokering. Selv hvis en storsatsing kan gjennomføres uten å ta av ressurser tiltenkt andre områder, kan en åpenlys prioritering av enkeltguvernementer føre til misnøye i områder der situasjonen forblir

uendret, i den grad palestinere sammenlikner sitt guvernement med palestinske så vel som israelske naboliktrakter.

En satsing på de økonomisk mest marginaliserte guvernementene kan være å foretrekke over å satse på dem med mest ulikhet, hvis en slik satsing er lettere å rettferdiggjøre overfor befolkningen. Måltrettet satsing på den halvparten av guvernementene som er mest marginalisert når det gjelder forbruksnivå (Tubas, Jeriko, Hebron, Gaza nord, Gaza, Deir al Balah, Khan Yunis, Rafah) overlapper i betydelig grad geografisk med å satse på governoratene der forskjellen til israelske naboer er størst (Jenin, Tubas, Qalqilia, Gaza nord, Deir al Balah, Khan Yunis, Rafah). Når overlappet for de to kriteriene er såpass stort vil en satsing på de økonomisk mest marginaliserte guvernementene kunne ha mye av den samme effekten på støtte til vold og kompromiss som målrettet satsing på guvernementene med størst ulikhet, ettersom forskjellen til israelske naboliktrakter vil reduseres indirekte. En økonomisk satsing vil likevel ha liten mulighet til å lykkes uten po-

Figur 3. Forventede sannsynligheter over konfliktintensitetsnivå, prosent

Skyggelagt 95 prosent konfidensintervall. Forklaringsvariablens gjennomsnitt markert med vertikal linje. Andre uavhengige variabler holdt konstante på gjennomsnittet.

Figur 4. Forventede sannsynligheter over eksponering for israelsk vold, prosent

Skyggelagt 95 prosent konfidensintervall. Forklaringsvariablens gjennomsnitt markert med vertikal linje. Andre uavhengige variabler holdt konstante på gjennomsnittet.

litisk enighet på sentrale punkter. De mest marginaliserte guvernementene, innad i de okkuperte områdene og sammenliknet med israelske nabodistrikter, er i hovedsak guvernementer som er sårbare overfor israelske grensestengninger. I fravær av politiske tiltak som øker forutsigbarheten på dette punktet, er faren stor for at selv store mengder internasjonal bistand blir mer enn oppveid av de økonomiske kostnadene grensestengninger medfører, slik den ble i årene mellom Oslo-avtalen og den andre intifadaen.⁴¹

Den klart sterkeste effekten i begge modeller, illustrert i figur 2, har sitt utspring i effektivitetsavveininger. For et ellers gjennomsnittlig individ som mener ikkevold er den mest effektive motstandsstrategien er sannsynligheten for å støtte voldsbruk kun 7 prosent. For et tilsvarende individ som mener vold er en mer effektiv strategi, er sannsynligheten derimot så høy som 52 prosent. Levedyktigheten til en fremtidig avtale vil derfor kunne forbedres hvis palestineres tro på ikkevold som effektivt virkemiddel heves i forhold til deres tro på vold.

Er det mulig å endre slike effektivitetsavveininger utenfra? Fra «rasjonell aktør»-perspektivet følger en forventning om at troen på et virkemiddels effektivitet formes gjennom individuelle avveininger av informasjon om, og erfaringer med, de ulike virkemidlene. Kalkylen kan dermed endres ved å introdusere ny og bedre informasjon om sannsynligheten for å lykkes med ikkevold og sannsynligheten for at voldsbruk motvirker målet man ønsker oppnå. Hvis man tar utgangspunkt i en noe løsere rasjonalitetsforutsetning, må man i tillegg ta høyde for at ulike bakgrunnsfaktorer, inkludert deprivasjon, kan påvirke avveiningene gjennom underbevisst å påvirke en persons tolkning av informasjon og erfaringer. Denne regresjonsanalysen belyser ikke hvilke faktorer som former effektivitetsavveiningene. Mer forskning må derfor til for å forstå hvordan støtten til vold kan reduseres ved at troen på ikkevold heves i forhold til troen på vold.

Resultatene for konfliktintensitet, illustrert i figur 3 og 4, forsterker inntrykket av at både følelser og kostnadsavveininger påvirker pales-

tinsk støtte til vold. En oppadgående trend i antall drepte i et guvernement i nær fortid øker støtten for væpnet motstand, mens høy israelsk voldsbruk over tid reduserer den. Det er nærliggende å tenke seg at de kortvarige toppene i støtte til voldsbruk er uttrykk for umiddelbare følelsesmessige reaksjoner, som sinne, frustrasjon og hevtanker, når israelsk voldsbruk mot lokalbefolkningen øker. Å være utsatt for vold over tid kan derimot ha en avskrekkende effekt, ettersom mer rasjonelle vurderinger av kostnadene knyttet til vold og gjengjeldelsesaksjoner gjør seg gjeldende.

I den grad israelsk vold i det enkelte guvernementet kommer som gjengjeldelse for palestinsk vold lokalt, kan den negative sammenhengen mellom israelsk vold over tid og støtte til palestinsk vold være drevet av at lokalbefolkningen innser at lokal voldsbruk fører til smertefull gjengjeldelse som kan ramme dem selv, og derfor trekker tilbake støtten til vold. Men den negative effekten av voldsbruk lokalt trenger ikke være overførbart til nasjonalt nivå. Hvis israelske myndigheter øker voldsbruken i alle palestinske guvernementer uavhengig av lokalt voldsnivå, er det mulig at støtten til vold vil øke ut fra vurderingen av at

❧

Økonomisk og politisk deprivasjon svarer til stigende støtte til vold over ikkevold og liten vilje til å inngå kompromiss.

❧

israelske angrep da kan ramme hvor som helst, uavhengig av om lokalbefolkningen kan anklages for væpnet motstand.

Analysen har vektlagt resultatene for palestinsk støtte til vold eller ikkevold alene. Resultatene for støtte til begge strategiene *samtidig* er rapportert i vedlegget (tabell A5 og A7). Mye tyder på at mekanismene som former denne

gruppens holdninger likner dem som former støtten til vold alene. Effekten av gruppeulikhet er positiv og sterk også her. For konfliktintensitetsvariablene, effektivitetsvariabelen og menneskerettighetsstatus har effektestimaterne samme fortegn som for støtte til vold alene, men effektene er svakere og i liten grad statistisk signifikante. Det eneste resultatet som skiller seg ut i betydelig grad er en signifikant og positiv effekt av guvernementenes forbruksnivå. I strid med klassiske deprivasjonsforklaringer, ser palestinere fra mer velstående guvernementer ut til å ha høyere sannsynlighet enn andre for å støtte vold og ikkevold samtidig. Hva dette betyr i praksis er imidlertid vanskelig å si noe om. For respondenter som støtter begge strategier samtidig er det vanskelig å skille mekanismene som former støtten til den ene strategien fra dem som former støtten til den andre.

Konklusjon

Varig fred er vanskelig å se for seg uten støtte til kompromissene en fredsavtale innebærer i den palestinske, så vel som den israelske, befolkningen. I tillegg må palestinske myndigheter være i stand til å overholde sikkerhetsforpliktelser overfor Israel. Dette forutsetter vilje fra Hamas og andre væpnede grupper til å avstå fra vold, en vilje tidligere studier antyder at for Hamas' vedkommende er avhengig av om det palestinske folket støtter voldsbruk som motstandsstrategi. Det palestinske folkets støtte til voldsbruk over ikkevold og kompromiss i forhandlinger er derfor holdninger som kan påvirke om veien videre går mot en levedyktig avtale eller nytt væpnet opprør.

Hvilke faktorer avgjør om en palestiner støtter vold over ikkevold og motsetter seg kompromiss? Analyse av en spørreundersøkelse blant palestinere på Vestbredden og Gazastripen i 2011 antyder støtte til for-

klaringer som springer ut av to ulike teoretiske paradigmer: deprivasjons- og «rasjonell aktør»-forklaringer. Palestinske holdninger til vold og kompromiss er påvirket av frustrasjonen som springer ut av økonomisk og politisk deprivasjon, men også av avveininger rundt voldsbrukens effektivitet og kostnader.

Effektivitetsavveininger, målt som troen på vold som et mer effektivt motstandsmiddel enn ikkevold, påvirker støtten til vold og kompromiss mer enn noen annen faktor i analysen. Levedyktigheten til en fremtidig avtale vil kunne forbedres ved å finne ut hva som former palestineres syn på vold som et mer effektivt motstandsmiddel enn ikkevold, for så å arbeide for å endre kalkylen.

Økonomisk og politisk deprivasjon, i form av høy økonomisk ulikhet mellom et palestinsk guvernement og dets israelske naboregion og en menneskerettighetssituasjon som oppleves som utilfredsstillende, svarer til stigende støtte til vold over ikkevold og liten vilje til å inngå kompromiss. Levedyktigheten til en fremforhandlet løsning vil kunne forbedres ved at menneskerettighetssituasjonen forbedres, samtidig som den økonomiske ulikheten reduseres med tiltak utformet for å unngå nye regionale spenninger.

Det er likevel vanskelig å se for seg reell økonomisk utvikling som reduserer regional ulikhet uten at omfanget av israelske grensestengninger reduseres, ensidig eller gjennom politisk enighet. Samtidig fremstår det som lite sannsynlig at demokratisering av dagens palestinske myndigheter er tilstrekkelig til å gi palestinere i de okkuperte områdene opplevelsen av reell frihet og innflytelse som kan endre den rådende oppfatningen av den politiske situasjonen som utilfredsstillende. Slik frihet og innflytelse kan oppnås enten gjennom en to-statsløsning, der en demokratisk palestinsk stat oppnår faktisk uavhengighet og

mulighet til å ta avgjørelser om egen fremtid, eller som én stat der alle palestinere integreres politisk som fullverdige borgere av Israel.

Palestinske reaksjoner på israelsk vold påvirkes både av kostnadsavveininger og frustrasjon. Over lang tid reduserer volden den palestinske støtten til væpnet motstand, ettersom kostnadene, i form av israelske gjeldelsesaksjoner, trer klarere frem. Likevel er ikke økt israelsk undertrykkelse veien å gå for å oppnå en fredelig løsning på konflikten. På kort sikt skaper voldsøkninger et sinne og en frustrasjon som øker støtten for væpnede motangrep. Både en brå økning i israelsk voldsbruk i flere guvernementer og en generell voldsøkning uavhengig av palestinsk voldsnivå vil kunne utløse væpnet intifada. Dermed reduseres det smale mulighetsrommet for fred i nærmeste fremtid ytterligere.

• f •

- 1 «Poll No. 80, November 2013 – Negotiations, New Government and the Arab World», Jerusalem Media & Communication Centre. Public Opinion Poll No. 80, 27. november 2013, <http://www.jmcc.org/documents/andmaps.aspx?id=862> (26.12.2013)
- 2 Johansen, Peter M.: «Frykter nytt voldsutbrudd», i Klassekampen, Oslo, 3. desember 2013.
- 3 Tamimi, Azzam: *Hamas: Unwritten Chapters*. London: C Hurst & Co Publishers Ltd, 2007, s. 243; Roy, Sara: *Hamas and civil society in Gaza: Engaging the Islamist social sector*. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2011, s. 205-206.
- 4 Maoz, Ifat og Clark McCauley: «Threat Perceptions and Feelings as Predictors of Jewish-Israeli Support for Compromise with Palestinians», i *Journal of Peace Research*, vol. 46, nr. 4, 2009, s. 525-539; Shamir, Jacob og Khalil Shikaki: «Determinants of Reconciliation and Compromise Among Israelis and Palestinians», i *Journal of Peace Research*, vol. 39, no. 2, 2002, s. 185-202.
- 5 Analysen er delvis basert på forfatterens masteroppgave i statsvitenskap: Hillesund, Solveig: «A Dangerous Discrepancy: Testing the micro dynamics of opportunity and grievance on Palestinian support for armed resistance», Universitetet i Oslo. Masteroppgave i statsvitenskap, mai 2013, <http://havardegre.files.wordpress.com/2013/10/solveighillesundmathesis.pdf>. Veiledere: Håvard M. Nygård og Åge Tiltnes.
- 6 Morris, Benny: *Righteous Victims: A History of Zionist-Arab Conflict, 1881-1999*. New York: Alfred A. Knopf, 1999, s. 561.
- 7 Shikaki: «Willingness to compromise», s. 5.

- 8 Brynen, Rex: *A very political economy: Peacebuilding and foreign aid in the West Bank and Gaza*. Washington DC: United States Institute of Peace, 2000, s. 64-69.
- 9 Shamir, Jacob og Khalil Shikaki: «Determinants of Reconciliation and Compromise Among Israelis and Palestinians», i *Journal of Peace Research*, vol. 39, nr. 2, 2002, s. 190.
- 10 Allen, Lori: «Getting by the occupation: How violence became normal during the Second Palestinian Intifada», i *Cultural Anthropology*, vol. 23, nr. 3, 2008, s. 455.
- 11 Kliot, Nurit og Igal Charney: «The geography of suicide terrorism in Israel», i *GeoJournal*, vol. 66, 2006, s. 361.
- 12 Shikaki: "Willingness to compromise", s. 5.
- 13 Ibid.
- 14 Ibid.
- 15 Cordesman, Anthony H.: «The 'Gaza War': A Strategic Analysis», Center for Strategic & International Studies, Burke Chair in Strategy. CSIS Report, 2. februar 2009, http://csis.org/files/media/csis/pubs/090202_gaza_war.pdf (03.03.2013), s. 31.
- 16 Christophersen, Mona, Jacob Høigilt og Åge A. Tiltne: «Palestinian youth and the Arab Spring», Noref. Fafo-report 2012:09, februar 2012, http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/562d62ccb49d9227b6865a8b2d1e1a.pdf (05.03.2013), s. 17; Ehrenreich, Ben: «Is This Where the Third Intifada Will Start?», i *The New York Times*, 15. mars 2013, <http://www.nytimes.com/2013/03/17/magazine/is-this-where-the-third-intifada-will-start.html?pagewanted=all&r=0> (04.03.2013).
- 17 «Questionnaire for the Survey of opinions and living conditions of the West Bank carried out February, 8-13, 2011», Fafo Institute for Applied International Studies. Februar 2011, http://fafo.no/ais/middeast/opt/opinionpolls/palestinian_opinions_2011/West_Bank_2011_questionnaire.pdf (15.08.2012).
- 18 «2009 Annual Summary», Israel Security Agency. Terrorism and CT Activity Data and Trends, 2009, http://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/TerrorInfo/reports/terrorreport2009_en.pdf (01.03.2013); «2010 Annual Summary», Israel Security Agency. Terrorism and CT Activity Data and Trends, 2010, <http://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/TerrorInfo/reports/2010summary2-en.pdf> (01.03.2013); «2012 Annual Summary», Israel Security Agency. Terrorism and CT Activity Data and Trends, 2012, <http://www.shabak.gov.il/SiteCollectionImages/english/TerrorInfo/2012AnnualSummary-en.pdf> (01.03.2013); «Surveying Palestinian Opinion 2008», Fafo Institute for Applied International Studies. Fafo-report, 2008, http://fafo.no/ais/middeast/opt/opinionpolls/palestinian_opinions_2008/2008-6_attitudes.pdf (06.04.2013); Liu, Jing og Åge A. Tiltne: «Surveying Palestinian Opinion. Results from an opinion poll in the West Bank and the Gaza Strip February and May 2010», Fafo Institute for Applied International Studies. Fafo-paper 2010:15, 2010, http://www.fafo.no/ais/middeast/opt/opinionpolls/palestinian_opinions_2010/West_Bank_Gaza.pdf (28.02.2013).
- 19 Tamimi: *Hamas: Unwritten chapters*, s. 243; Roy: *Hamas and civil society in Gaza*, s. 202-206.
- 20 «Questionnaire for the Survey of opinions and living conditions», Fafo Institute for Applied International Studies.
- 21 Ibid.
- 22 Gurr, Ted Robert: *Why men rebel*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1970.
- 23 «Living Standards in the Palestinian Territory. Final Report (January 2010- January 2011)», Palestinian Central Bureau of Statistics. Report no. 1785, september 2011, http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_PCBS/Downloads/book1785.pdf (10.01.2013).
- 24 Cederman, Lars-Erik, Nils B. Weidmann og Kristian Skrede Gleditsch: «Horizontal inequalities and ethno-nationalist civil war: A global comparison», i *American Political Science Review*, vol. 105, nr. 3, 2011, s. 478-95; Østby, Cudrun: «Polarization, horizontal inequalities and violent civil conflict», i *Journal of Peace Research*, vol. 45, nr. 2, 2008, s. 143-62; Østby, Cudrun, Henrik Urdal, Mohammad Zulfan Tadjoeeddin, S Mansoob Murshed og Håvard Strand: «Population pressure, horizontal inequality and political violence: A disaggregated study of Indonesian provinces, 1990-2003», i *The Journal of Development Studies*, vol. 47, nr. 3, 2011, s. 377-98; Murshed, S Mansoob og Scott Gates: «Spatial-horizontal inequality and the Maoist insurgency in Nepal», i *Review of Development Economics*, vol. 9, nr. 1, 2005, s. 121-34.
- 25 Sannsynligvis varierer graden av kontakt over grensen fra sted til sted. Noen palestinere møter i hovedsak israelske soldater eller bosettere, andre møter også sivile israelere, spesielt hvis de selv jobber i Israel. Antakelsen om sammenlikning over grensen testes ikke eksplisitt. Funnet av en effekt av slik ulikhet på tvers av grensen på støtte til vold og kompromiss, og fraværet av slik effekt av regionalt forbruksnivå alene, tyder imidlertid på at målet fanger opp et relevant element av sammenlikning over grensen.
- 26 Hvert palestinske guvernement sammenliknes med ett israelsk underdistrikt. Parene er konstruert som følger: Jenin - Yizre'el; Tubas - Yizre'el; Tulkarm - Sharon; Nablus - Sharon; Qalqilya - Peta Tiqua; Salfit - Peta Tiqua; Ramallah - Ramla; Jeriko - Jerusalem; Jerusalem - Jerusalem; Bethlehem - Jerusalem; Hebron - Be'er Sheva; Gaza nord - Ashqelon; Gaza - Be'er Sheva; Deir al Balah - Be'er Sheva; Khan Yunis - Be'er Sheva; Rafah - Be'er Sheva. Sammenlikningen blir noe vilkårlig for guvernementene som grenser til flere eller ingen underdistrikter, men målet er likevel det beste tilgjengelige mål på gruppeulikhet. Tallene er hentet fra: «Household Expenditure Survey 2008, general summary», Central Bureau of Statistics of Israel. Publication no. 1404, 12. juli 2010, http://www1.cbs.gov.il/webpub/pub/text_page_eng.html?publ=25&CYear=2008&CMonth=1 (12.01.2013); «Population, Housing and Establishment Census 2007. Census Final Results in The Palestinian Territory - Summary (Population and Housing)», Palestinian Central Bureau of Statistics. Report no. 1822, januar 2012, http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_PCBS/Downloads/book1822.pdf (12.01.2013); «Levels of living in the Palestinian Territory. Final Report (January 2009- January 2010)», Palestinian Central Bureau of Statistics. Report no. 1707, oktober 2010, http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_PCBS/Downloads/book1707.pdf (12.01.2013).
- 27 Roy: *Hamas and civil society in Gaza*, s. 194.
- 28 Jaeger, David A, Esteban F Klor, Sami H Miaari og M Daniele Paserman: «The struggle for Palestinian hearts and minds: Violence and public opinion in the Second Intifada», Institute for the Study of Labor. IZA Discussion Paper No. 3439, 2008, <http://www.econstor.eu/handle/10419/35241> (10.10.2012)

- 29 «Violence Survey in the Palestinian Society, 2011. Main Findings», Palestinian Central Bureau of Statistics. Report no. 1864, mars 2012, http://www.pcbs.gov.ps/Portals/_PCBS/Downloads/book1864.pdf (10.01.2013).
- 30 «Protection of Civilians: Casualties Database», United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs – occupied Palestinian territories. Casualties database, desember 2012, <http://www.ochaopt.org/poc.aspx?id=1010002> (04.12.2012).
- 31 Scott, John: «Rational Choice Theory», i G. Browning, A. Halcli og F. Webster (red.): *Understanding Contemporary Society: Theories of The Present*. Sage Publications, 2000.
- 32 Flood, Patrick: «An expectancy value analysis of the willingness to attend union meetings», i *Journal of Occupation and Organizational Psychology*, vol. 66, nr. 3, 1993, s. 213-23; Stürmer, Stefan og Bernd Simon: «Collective action: Towards a dual-pathway model», i *European review of social psychology*, vol. 15, nr. 1, 2004, s. 59-99; Klandermans, Bert: «Mobilization and participation: Social-psychological expansions of resource mobilization theory», i *American Sociological Review*, vol. 49, nr. 5, 1984, s. 583-600.
- 33 Saab, Rim: «Developing efficacy and emotion routes to solidarity-based and violent collective action», School of Psychology, Cardiff University. PhD-avhandling, september 2011, <http://orca.cf.ac.uk/13306/> (10.10.2012), s. 113-131.
- 34 Shikaki: «Willingness to compromise», s. 5.
- 35 Sønsterudbråten, Silje: *Opportunity to resist: Palestinian Attitudes towards Rocket Attacks on Israel*. Saarbrücken: VDM Publishing, 2009, s. 55; Lischer, Sarah Kenyon: *Dangerous sanctuaries: Refugee camps, civil war, and the dilemmas of humanitarian aid*. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 2005, s. 9.
- 36 En multinomisk logistisk regresjonsmodell er valgt fordi avhengig variabel omfatter mer enn to kategorier som ikke uten videre kan rangeres. Flernivåanalyse er nødvendig for å sikre at usikkerhetsestimatene, og dermed signifikansen, til variablene på guvernementnivå beregnes med hensyn til at de relevante enhetene er 16 (guvernementer) heller enn 1805 (individer), og at individene innad i hvert guvernement kan være likere enn individer på tvers av guvernementene. Hvis modellen ikke tok hensyn til dette ville estimatene fremstå som sikrere, og dermed mer signifikante, enn de i virkeligheten er. Modellen estimeres separat i hvert av fem datasett der missingverdier har blitt imputert ved bruk av multipel imputasjon (i programmet Amelia II), som beskrevet i King, G., J. Honaker, A. Joseph og K. Scheve: «Analyzing incomplete political science data: An alternative algorithm for multiple imputation», i *American Political Science Review*, vol. 95, nr. 1, s. 49-70. Resultatene kombineres på tvers av datasettene i henhold til fremgangsmåten beskrevet i Rubin, D. B.: *Multiple imputation for nonresponse in surveys*. New York: Wiley, 1987, s. 76. Forventede sannsynligheter estimeres i det imputerte datasettet som gir regresjonsestimater som ligger tettest opp mot de kombinerte resultatene.
- 37 I tabell 3 og figur 1-4 er forventede sannsynligheter estimert, ettersom deres tolkning er mer intuitiv enn oddsratene i tabell A5 og A6. Forventede sannsynligheter er estimert for de uavhengige variablene som regresjonsmodellene viser at har statistisk signifikant sammenheng med sannsynligheten for å støtte kompromiss (tabell A6) eller sannsynligheten for å støtte kun vold heller enn kun ikkevold (tabell A5), ut fra signifikansnivå .10. Konfidensintervallene rundt de forventede sannsynlighetene tar hensyn til usikkerheten knyttet til modellen som helhet. De representerer derfor en strengere estimator for signifikans enn konfidensintervallene i tabell A5 og A6, som kun tar hensyn til usikkerheten tilknyttet det enkelte effektestimater. Å tolke konfidensintervallene i tabell 3 slik at endringen i sannsynlighet over en uavhengig variabls rekkevidde er signifikant på 0.05-nivå kun dersom konfidensintervallene for minimumssannsynligheten og maksimumssannsynligheten ikke overlapper, innebærer imidlertid en i overkant konservativ terskel for signifikans. Her regnes derfor alle variablene som har signifikant effekt i de originale regresjonsmodellene som statistisk signifikante. Der konfidensintervallene for maksimum- og minimumssannsynlighetene overlapper i betydelig grad påpekes det likevel at den estimerte endringen i sannsynlighet er relativt liten i forhold til usikkerheten tilknyttet punktestimatene.
- 38 De forventede sannsynlighetene beregnes ved bruk av postestimeringskommandoen `gllapred` i pakken `gllamm` i Stata 13, etter fremgangsmåten beskrevet i Rabe-Hesketh, S. og Anders Skrondal: *Multilevel and longitudinal modeling using Stata. Categorical Responses, counts, and survival*. College Station, Tex.: Stata Press, 2012, s. 673-676. Konfidensintervall beregnes ved bruk av pakken `ci_marg_mu` i Stata 13, som trekker 1000 tilfældige parametervektorer fra en multivariate normal fordeling, beregner forventede sannsynligheter og identifiserer 25. og 976. høyeste verdier, som beskrevet i Skrondal, Anders og Sophia Rabe-Hesketh: «Prediction in Multilevel generalized linear models», i *Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society)*, vol. 172, nr. 3, 2009, s. 17-18.
- 39 Lischer: *Dangerous sanctuaries*, s. 4, 12, 26-28; Morris: *Righteous victims*, s. 574.
- 40 El-Attar, Mayssun: «Could education promote the Israeli-Palestinian peace process?», Institute for Fiscal Studies, Department of Economics, UCL. *cemmap working paper CWP27/10*, august 2010, <http://www.cemmap.ac.uk/wps/cwp2710.pdf> (28.03.2014)
- 41 Brynen: *A very political economy*, s. 64-69.